

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Aust - Agder.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Østre Moland.

Emne: Brynet.

Bygdelag:

Oppskr. av: Jens Brekka.

Gard: Brekka, Østre.

(adresse): Østre Moland, Arendal.

G.nr. 2. Br.nr. 6 - 15 - 17.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR
Sp. 1. Bryne er navnet her. Bruken, nutid, "bryne" fortid "brynt". Heder ogssa "aa skjærpe". Andet navn for bryne kjendes ikke her. <i>A.</i>
Sp. 2. Nu bruges helst kunststen. Naturlig brynesten findes ikke i Østre Moland. Bryner av natursten kom fra Telemark og blev solgt av handlende i Arendal. <i>A.</i>
Sp. 3. Økser. Ijæær. ¹ sgder og tollekniver blev først slipt paa slipesten og derpaa brynt. Barberknive og sakse og andre finere redskaber, blev behandlet av faglerte "Skjerslipere", som før i tiden drog omkring med sin "Skjersliperkrak!" <i>A.</i>
Sp. 4. Min bestefar (født 1809) talte om, at de i gamle dager tynnet de Ijæær ved aa hamre den; men det lod til at det var længe før hans tid. Han kunde en gammel regel, som saa vidt jeg mindes lod saa: Seljemesdaen ska me pikke vaar Ijæær. Knud kongedaen ska me te aa slaa". <i>B.</i> (pikke betyder "hamre" Seljemess er 10/7 ^{8/7} Knud konge 10/7)
Hverledes arbeidet med aa tynne ut Ijæær utførtes talte han ikke noget om.
Sp. 5. At skjærpe redskaber paa sten som ligger stille bruges ikke her, og jeg har ikke hørt at det blev brukt før. Ved slaat i udmarken langt fra gaarden vaer der ved en udløe eller ved en skogskeje en liten slipesten til at slipe økser og Ijæær paa. <i>A.</i>
Sp. 6. Det kommer an paa jørbundsforholdet hvor længe

man kan bruge Ijæen før den maa slipes. Er marken fuld
 av sten og sandholdig med mange smaa "Svartmurtuer" maa
 Ijæen slipes efter 2 a 3 timers brug. Er det derimod
 slaat paa myrmark kan Ijæen bruges 6-8 timer naar den
 brynes eller strykes godt. *af L. W. M.*

Sp. 7. Til Ijæen bruges et Iangbryne, som ogsaa bruges til
 sigder, til Øksar og Knivdet katter bryne, som kaldes Iom-
 mebryne, da det kan beries i Iommen. Til Ijæen bruges be-
 standig, naar den er slibt, et trestykke, som her hedder
 "strygestikke". Den lages av et fladt trestykke ca. 35 cm.
 langt med haandtaget. Til strygestikke bruges helst kam-
 mel eie, som har tørket paa stuen og er saa gammel at den
 er begyndt aa raste litt. Treet er da noget porøst, men
 samtidig haardt. Naar strygestikken skal bruges dypes den
 i vand og blir derpaa bestrødd med fin sand. Er stryge-
 stikken som den skal vere kan den bruges mange ganger før
 den trenger aa sandes igjen. Imne til god strygestikke er
 ikke lett aa finde, og derfor blir strygestikken tatt vade
 paa og brugt saa efter saa. Til anden stillet man store
 krav. Den maatte vere smaa kornet og tillige skarp. God
 Ijæsand findes ikke overalt, derfor tog man sand med
 seg i en liten tøpøse, naar man sløg paa steder hvor der
 ikke var sand. Vand var det ikke saa nøie med. Strygestik-
 ken kan gjøres vaad paa flere vis--.

Sp. 8. Ijæen tages altid av ervet naar den skal slipes.
 Det er unuuligt aa slippe en Ijæ paa et Iangerv. Derimod
 Iader det seg gjøre med en Ijæ paa stuterv. Til feste
 for Ijæen paa ervet bruges en Ierrem og 2 trestikker, der
 er tilskaret som kilier. Det er lett at fæa Ijæen av og
 paa. Nu bruges ogsaa en fabrikanerding bestaaende av et
 jernhjæster med 2 skruer, men saa underlig det end Iyder
 er den gamle maaden at foretrekke, da fabrikkestet ofte
 gaar i stykker. Under slipingten holdes Ijæen med eggen
 Ijæen. Inkelte holder dog eggen til seg.

